

Український центр оцінювання якості освіти

ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ

програма зовнішнього незалежного оцінювання 2008 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму зовнішнього незалежного оцінювання 2008 р. з основ економіки (далі – програму ЗНО-2008) розроблено з урахуванням вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти (освітня галузь «Суспільствознавство»), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №24 від 14.01.2004 р., чинних програм з основ економіки (лист №1/11-3580 від 22.08.2001 р.) і програм вступних випробовувань до вищих навчальних закладів.

Матеріал програми ЗНО-2008 з основ економіки розподілено за такими розділами: «Фундаментальні поняття економіки», «Економіка домашнього господарства та підприємства», «Національна економіка», «Світова економіка».

Програма ЗНО-2008 з основ економіки складається з «Пояснювальної записки», «Переліку програмових розділів і тем» та «Вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учасників зовнішнього незалежного оцінювання з основ економіки».

ПЕРЕЛІК РОЗДІЛІВ І ТЕМ

Розділ 1. Фундаментальні поняття економіки

Тема 1.1. Предмет та функції економічної науки

Економіка як сфера людської життєдіяльності.

Предмет економічної науки та еволюція його визначення.

Функції економічної науки. Значення економічних знань для суспільства та окремої людини.

Позитивна та нормативна економіка.

Методи економічного дослідження. Зв'язок економіки з іншими науками.

Тема 1.2. Безмежність потреб та обмеженість ресурсів

Сутність та основні види потреб.

Чинники й тенденції розвитку потреб. Блага та їх види.

Сутність, класифікація та взаємодія економічних інтересів.

Виробничі ресурси: природні, трудові, капітальні, підприємницькі здібності.

Обмеженість ресурсів.

Тема 1.3. Проблема вибору та альтернативна вартість

Проблема вибору. Поняття альтернативної вартості.

Крива виробничих можливостей та її властивості.

Економічний зміст та чинники зміщення кривої виробничих можливостей.

Закон зростання альтернативної вартості.

Тема 1.4. Виробництво та його ефективність

Сутність і структура виробництва.

Фактори виробництва: земля, праця, капітал, здатність до підприємницької діяльності.

Технологічні способи виробництва.

Натуральне господарство та товарне виробництво. Розподіл праці.

Спеціалізація. Ефективність виробництва. Продуктивність праці.

Тема 1.5. Економічні системи. Кругообіг економічної діяльності

Основні питання економіки: що виробляти? як виробляти? для кого виробляти?

Економічний зміст відносин власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Форми власності та їх еволюція. Реформування відносин власності в Україні.

Обмін. Бартер. Природа та властивості грошей.

Економічна система: сутність, характерні ознаки. Типи економічних систем: традиційна, адміністративно-командна, ринкова, змішана.

Перехідна економіка. Економічна система сучасної України.

Зміст та моделі економічного кругообігу (кругообігу економічної діяльності).

Розділ 2. Економіка домашнього господарства та підприємства

Тема 2.1. Економічна поведінка споживача

Корисність товарів та послуг. Загальна та гранична корисність.

Закон спадної граничної корисності.

Криві байдужості та бюджетного обмеження.

Правило максимізації загальної корисності споживача.

Тема 2.2. Попит

Попит. Величина (обсяг) попиту.

Функція попиту та її графічне зображення. Закон попиту.

Нецінові чинники попиту.

Цінова еластичність попиту. Коефіцієнт цінової еластичності попиту.

Чинники цінової еластичності попиту. Залежність між ціновою еластичністю попиту та виручкою від реалізації

Тема 2.3. Витрати виробництва та прибуток

Сутність та види витрат виробництва. Постійні, змінні, загальні, середні та граничні витрати. Явні (зовнішні) та неявні (внутрішні) витрати виробництва.

Загальний дохід. Граничний дохід.

Прибуток. Бухгалтерський (розрахунковий) та економічний прибуток. Нормальний прибуток. Балансовий та чистий прибуток. Норма прибутку (рентабельності).

Закон спадної продуктивності факторів виробництва.

Оптимальний обсяг виробництва фірми.

Тема 2.4. Пропозиція

Пропозиція. Величина (обсяг) пропозиції.

Функція пропозиції та її графічне зображення. Закон пропозиції.

Нецінові фактори пропозиції.

Цінова еластичність пропозиції. Фактори цінової еластичності пропозиції

Тема 2.5. Взаємодія попиту та пропозиції

Ринкова ціна. Механізм ринкового ціноутворення.

Графічне зображення ринкової рівноваги. Вплив змін у попиті та пропозиції на рівноважну ціну.

Причини виникнення дефіциту та надлишку товару (послуги).

Взаємопов'язаність ринків і цін.

Тема 2.6. Підприємництво та підприємство

Зміст підприємницької діяльності. Основні види підприємницької діяльності. Підприємництво в Україні.

Сутність та функції підприємства. Види підприємств. Організаційно-правові форми підприємств: одноосібне володіння, товариство (партнерство), корпорація (акціонерне товариство), їхні переваги та обмеження.

Тема 2.7. Конкуренція. Типи ринкових структур

Ринкова конкуренція. Методи конкурентної боротьби.

Типи ринкових структур: ринки досконалої і недосконалої конкуренції (ринок чистої конкуренції, монопольний ринок, ринок олігополії, ринок монополістичної конкуренції).

Захист конкуренції. Розвиток конкурентних відносин в Україні.

Тема 2. 8. Види ринків. Доходи та їх розподіл

Види ринків: товарів та послуг, природних ресурсів (землі), праці, капітальних ресурсів, грошей, цінних паперів, інформації.

Особливості взаємодії попиту, пропозиції та формування цін на різних ринках.

Сутність та види доходів у ринковій економіці. Рента, її види та механізм формування. Заробітна платня та чинники її диференціації. Позичковий процент. Ставка позичкового процента. Доходи на цінні папери. Курс акції та чинники, що його визначають.

Номинальні та реальні доходи. Заощадження та інвестиції.

Структура та динаміка доходів населення України.

Тема 2. 9. Ринкова інфраструктура

Сутність та призначення ринкової інфраструктури.

Елементи ринкової інфраструктури. Основні функції та механізм діяльності товарних та фондових бірж, банків, страхових компаній, довірчих товариств, інвестиційних фондів, служб зайнятості, інформаційно-консультативних фірм, аудиторських організацій.

Ринкова інфраструктура в Україні

Тема 2.10. Гроші та банки

Функції та види грошей (готівкові, безготівкові, засоби, що замінюють гроші, міжнародні гроші). Грошова маса.

Вплив рівня цін на купівельну спроможність грошей. Рівняння Фішера.

Вимірювання кількості грошей в обігу. Грошові агрегати.

Структура банківської системи та основні операції комерційних банків. Депозити. Види депозитів. Простий та складний відсоток за депозитами.

Роль банків у створенні грошей.

Сутність, джерела, форми та значення кредиту.

Структура та особливості банківської системи України.

Тема 2.11. Роль держави в ринковій економіці

Держава у ринковій економіці. Позитивні та негативні зовнішні ефекти (витрати та вигоди третьої сторони). Суспільні (громадські) блага.

Економічні функції держави: формування правових засад функціонування економіки, захист конкуренції, перерозподіл ресурсів і доходів, стабілізація економіки.

Розділ 3. Національна економіка

Тема 3.1. Результати національного виробництва

Сутність та призначення основних макроекономічних показників. Валовий внутрішній продукт (ВВП). Валовий національний продукт (ВНП). Методика розрахунку ВВП та ВНП. Номінальний та реальний ВВП (ВНП). Дефлятор ВВП (ВНП). Потенційний та фактичний ВВП (ВНП).

Інші макроекономічні показники (чистий національний продукт (ЧНП), національний дохід (НД), сукупний особистий дохід) та методика їх розрахунку. Нерівномірність розподілу доходів. Крива Лоренца.

Використання макроекономічних показників у міжнародних зіставленнях. Динаміка ВВП України та інших країн світу.

Тема 3.2. Сукупний попит і сукупна пропозиція

Макроекономічна рівновага

Сукупний попит. Складові сукупного попиту.

Сукупна пропозиція. Чинники сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Зміст макроекономічної рівноваги. Причини та наслідки порушення макроекономічної рівноваги.

Механізм забезпечення макроекономічної рівноваги.

Тема 3.3 . Економічне зростання і циклічність економічного розвитку

Економічне зростання. Чинники та типи економічного зростання.

Взаємозв'язок економічного зростання, добробуту та якості життя населення.

Економічний розвиток. Циклічність економічного розвитку. Економічний цикл. Види циклів. Фази економічного циклу.

Антициклічні заходи держави.

Тема 3. 4. Зайнятість і безробіття

Зайнятість і безробіття у ринковій економіці. Працездатні зайняті, безробітні. Робоча сила (економічно активне населення).

Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Фактичне та природне безробіття. Приховане безробіття.

Рівень безробіття. Соціально-економічні наслідки безробіття. Закон Оукена.

Зайнятість та безробіття в Україні.

Напрямки державної політики зайнятості. Соціальні гарантії та соціальний захист населення.

Тема 3. 5. Інфляція

Сутність інфляції. Рівень інфляції. Темп інфляції.

Види інфляції: повзуча (помірна), галопуюча, гіперінфляція. Інфляція попиту та інфляція витрат (пропозиції).

Соціальні та економічні наслідки інфляції. Вплив інфляції на рівень реальних доходів. Взаємозв'язок інфляції та безробіття.

Антиінфляційна політика держави. Інфляція та антиінфляційна політика в Україні.

Тема 3.6. Грошово-кредитна політика

Зміст та мета грошово-кредитної політики.

Центральний банк країни та його функції.

Інструменти грошово-кредитної політики.

Види грошово-кредитної політики.

Грошово-кредитна політика в Україні.

Тема 3.7. Податково-бюджетна політика

Мета, зміст та основні інструменти податково-бюджетної політики.

Сутність та види податків. Принципи оподаткування. Податкова ставка.

Типи оподаткування: пропорційне, прогресивне, регресивне.

Державний бюджет. Основні статті доходів та видатків державного бюджету. Вплив ставки оподаткування на суму надходжень до державного бюджету. Крива Лаффера.

Дефіцит державного бюджету. Способи фінансування дефіциту державного бюджету. Сутність та причини виникнення державного боргу.

Особливості бюджетно-податкової політики в Україні.

Розділ 4. Світова економіка

Тема 4. 1. Світове господарство та міжнародна торгівля

Сутність та структура світового господарства.

Міжнародний поділ праці як чинник розвитку світового господарства.

Міжнародна торгівля. Принципи абсолютної та порівняльної (відносної) переваг у міжнародній торгівлі. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі.

Сутність та структура торговельного балансу. Сальдо торговельного балансу.

Причини виникнення та шляхи подолання дефіциту торговельного балансу.

Методи регулювання міжнародної торгівлі. Зміст політики протекціонізму та лібералізму.

Тема 4. 2. Міжнародна валютна система

Зміст міжнародних валютних відносин.

Валюта. Валютний ринок. Чинники пропозиції та попиту на валюту.

Валютний курс. Вигоди та втрати від зміни валютних курсів.

Платіжний баланс та його структура.

Сутність, структура та еволюція міжнародної валютної системи. Європейська валютна система.

Міжнародні валютно-фінансові організації. Співпраця України з міжнародними валютно-фінансовими організаціями.

Тема 4. 3. Глобалізація економіки

Сутність глобалізації. Форми прояву глобалізації.

Суперечливі наслідки процесу глобалізації світогосподарського розвитку.

Основні види глобальних проблем та шляхи їх розв'язання.

Інтеграція України в глобальну економіку.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ УЧАСНИКІВ ЗНО З ОСНОВ ЕКОНОМІКИ

Учасники зовнішнього незалежного оцінювання повинні:

- знати та розуміти сутність фундаментальних економічних законів та понять;
- приймати раціональні економічні рішення;
- виявляти причинно-наслідкові та функціональні зв'язки між економічними явищами і процесами;
- пояснювати та порівнювати принципи функціонування різних економічних систем;
- розуміти зміст економічної політики держави та характеризувати методи державного регулювання економіки;
- оцінювати економічні явища та процеси на різних рівнях (мікро-, макро-, мега-), виявляти взаємозв'язки між ними;
- виконувати економічні розрахунки із використанням математичного апарату;
- застосовувати набуті знання при аналізі економічних подій, економічної та статистичної інформації, представленої в різних формах (графічній, табличній, текстовій).

Тест містить 50 завдань, які охоплюють усі розділи курсу. Орієнтовний розподіл завдань тесту за розділами у % наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

№	Розділ	Орієнтовний розподіл завдань, %
1	Фундаментальні поняття економіки	20
2	Економіка домашнього господарства та підприємства	40
3	Національна економіка	30
4	Світова економіка	10

На виконання тесту відвело 120 хвилин.

Література

1. Економіка: Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В.Г. Мельничук, Г.О. Ковальчук, В.О. Огнев'юк). – К.: Навчальна книга, 2005.
2. Економіка: Навч. посібник для загальноосвітніх навчальних закладів / За ред. к.е.н., доц. С.В. Степаненка. – К.: КНЕУ, 2001.
3. Моя економіка. Підручник для учнів 8-9, 10 класів / Л.М. Кириленко, Л.П. Крупська, І.М. Пархоменко, І.Є. Тимченко. – К.: «А.П.Н.», 2004.
4. Загальна економіка: Підручник для 10 –11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (авт. І.Ф. Радіонова) – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007.
5. Економіка: Навч. посібник для 10–11 класів / За ред. З.Г. Ватаманюка, З.М. Панчишина. – К.: Либідь, 1999.
6. Основи економічних знань: Посібник для учнів 10–11 класів / А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Пахомов. – К.: Вища школа, 2002.
7. Збірник різнорівневих завдань для державної підсумкової атестації з економіки / За ред. Тимченко І.Є. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2003.

8. Збірник задач з економіки: Навчальний посібник для учнів 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням економіки / упорядник Г.О. Горленко. – К.: Кам'янець-Подільський: Абетка - НОВА, 2003.
9. Панчишин С. Економіка. 10–11 клас: Тестові завдання. – К.: «Либідь», 2003.
10. Радіонова І., Бицюра Ю., Александров В., Надбаєва С. Педагогічний програмний засіб «Інтегрований електронний комплекс «Економіка, 10-й клас» для користувача. – К.: Науково-видавниче підприємство «АВТ», 2005.